

33. Processo intentato davanti al giudice podestà di Como, dal capitolo di S. Vittore di Balerna contro il comune di Sagno circa la decima delle castagne.

1295 dicembre 14. Como

Super questione . . . coram domino Bassiano de Vistalino indice causarum pallaci communis de Cundis cognoscente loco et vice domini Gilberti de Bonaparte iudicis et nunc vicarii domini Ubertini Vicecomitis potestatis communis Cumarum. Inter dominum Rugerium de Bimio et omne sancti Victoris de Balerna et Aliolum ser (servitorem?) singularium personarum Cumani sindicum et nomine communis et hominum et singularium personarum de Sagno occasione decime castanearum. Il comune è disposto dare decimum secundum consuetudinem. Il capitolo domanda ut castanee estimantur. Scatenza di Bassano, in base a un consilium di Fomaxius de la Fontana iurisperitus Cumane civitatis a favore del capitolo : castaneas esse existimandas.

Perg., arch. cap. Balerna.

34. Capitolo degli statuti di Como circa la garanzia che devono prestare annualmente i comuni del contado per la sudditanza e i contributi.

1335, Como

I 164. Item statutum est quod communia burgorum et locorum episcopatus Cumarum decetere nos cogantur pro omnibus negotiis que haberent facere cum comuni Cumarum sequillis, et de non tenendis bacnitis, et de non dando bacnitis auxilium, et de non permitendo piscari, et de non tenendis mensuris non signatis, et piscibus consignandis, et non tenendis bisclatiis nec permittendo teneri, et similibus facere nisi unam securitatem pro predictis omnibus comuni Cumarum. Et quod illa securitas valeat nro regimine pro omnibus et singulis suprascriptis . . . Salvo quod hoc capitulum non habeat locum ad offitium malefitionum. Et quod fideiussores communis burgi non teneantur de aliquibus condemnationibus que fierent occasione huiusmodi securitatis de aliquo communi burgi ultra libras 100 nov., et fideiussores communis loci . . . ultra libras 50. Communia vero teneantur ad totum. Et faciat securitas et sequella in hunc modum: Coram domino A¹⁴⁾ judice et vicario domini B potestatis Cumarum veniens C sindicus communis et hominum burgi de D constitutus ad hanc securitatem et sequellam . . . juravit . . . quod etc. juxta verba de sequella statuti¹⁵⁾. Et porant omnia verba de sequella in statuto posita et securitatem et promissionem sindicario nomine pro eis libris ducentis nov. et si fuerit sindicus ville libris centum nov., obligando ipsum comune et homines et omnia eorum bona pigneri . . . quod comune et homines observabunt predictam sequelle iuramentum et suprascripta omnia et singula fideliter attendant et observabunt. Et selvant communia Cumarum totum id quod ipsum comune et nunc et in toto tempore seu regimine presentis domini potestatis debet et debebit communia Cumarum pro fodris mutuis sale vel condemnationibus vel pro alia aliqua occasione . . . Pro quo quidem sindico seu pro predicto comuni et hominibus et pro predictis omnibus et singulis principalem constituit debitorem obligando se et omnia sua bona pignori E . . . — 1340 luglio 21 additum est quod in instrumentis sindicatum ponatur quod comunia profiteantur

¹⁴⁾ Le lettere : A, B, C, ecc. sono state da me aggiunte per meglio chiarire.

¹⁵⁾ Non ho trovato lo statuto relativo.

et confitantur se esse subiectos iurisdictioni communis Cumarum, et de iurisdictione comunis Cumarum.

I 17. Indemnità per i servitores euntes ad requirendum comunia episcopatus Cumarum prosequillis et securitatibus faciendis: comunia plebium Zezii, Fini, Balerne, Ogiat e, Pippe sci. Vitalis et a monte Cinere citra et ab Olonio infra: comune burgi imp. 14, omue loci imp. 6; ultra monte Cinere et ab Olonio supra: comune burgi sol. 2, cornu loci imp. 9.

I 19. Quod aliqua comunia et homines tam nobiles cives quam vicini burgorum et vil lauri iurisdictionis Cumane non cogantur decetero ad requisitionem seu postulationem communis Cumarum vel alicuius alterius comunitatis universitatis societatis capituli vel collegii vel alicuius personae facere aliquam securitatem vel cautionem cum fideiussoribus vel sicie. Nisi secundum modum et temorem qui inferius continetur. Et quod tenores inscriptarum securitatum seu cautionum valeant in favore communie. Cumarum et cuiuslibet habentis ius acquisitum a comuni Cumarum occasione sequellarum et eiuslibet officiis maleficiorum, victualium, exactiois eris communis Cumarum et fectorum banitorum vel debitorum communis Cumarum et officiis caneve et scribarum pallati communis Cumarum et occasione cuiuslibet officiis emergentis vel quod emergere posset occasione regiminis unius potestatis vel rectoris Cumarum et etiam occasione cuiuscumque pedagii vel datii vel iuris per comune Cumarum dati, concessi vel venditi ... quocumque modo. Et quod ipse cautiones fiant semel in quolibet regimine et non plus. entro I mese postquam fuerint requiriti, altrimenti possint cogi facere securitates pro quibuscumque pedagiis datiis et sequellis ac officiis regiminis communis Cumarum more solito. Formule identiche o analoghe a quelle dello Stat. I 164 (v. sopra): Formule identiche o analoghe a quelle dello Stat. I 164 (v. sopra):

de non tenendo aliquos hereticos vel banitos alienius maneriei vel confinaticos nisi ibi fuerint sua confinia constituta in eorum burgo, loco vel territorio.

et de non dandum eis cibum nec potum, auxilium consilium vel favorem.

et de non tenerido mensuras non signatas.

et de colligendo solvando vel consignando dicta redditus gaudimenta banitorum et debitorum communis Cumarum secundum quod precepitur eisdem.

et de non tecendis nec permittendis teneri aliquibus bisclattiis¹⁶⁾ in eorum burgo loco vel territorio.

et de tecendis stratis tensis¹⁷⁾ in eorum burgis locis et territoriis.

et de non essendo in aliquo tractatu liga iuramento promissione vel consensu quibus auferatur vel diminuatur vel proinde diminui possit comuni Cumarum aliquis honor vel proinde potestas amittere possit vitam sanguinem membrum vel honorem.

et de solvendo et sustinendo omnia fodra mutua impositiones salis et alia omnia onera et conditiae et condemnationes imposta vel imponenda tempore regiminis predicti.

et de obediendo omnibus preceptis et de ea servando et adimplendo, que eis fient ex parte domini potestatis et cuiuslibet eius iudicis maleficiorum vel victualium vel causarum palatii vel exactoris eris communis Cumarum.

et de solvendo omnia predicta ad canevam communis Cumarum ad terminos qui ordinabuntur, in bona pecunia numerata tantum.

Collocazione di un fideiussor. Hoc addito quod nobiles et cives plebium non teneant-

¹⁶⁾ bisclatia: giuochi d'azzardo; ne derivò poi la voce bisea.

¹⁷⁾ tensare = defendere, securum facere (Du Cange).

tur nec conveniri possint nisi tantum pro illis oneribus et conditiis de quibus tenentur de iure secundum formam statutorum communis Cumarum et cuiuslibet alterius iuris.

Inoltre (ancora formule come sopra) sindicus promisit et cautionem fecit : de attendendo servando faciendo et adimplendo singula ea et omnia que predictum comune et homines nobiles cives et vicini et quilibet eorum attendere . . . tenentur occasione datii vini quod venditur seu vendi dehet ad minutulum.

et datii vini imbotati vel quod imbotabitur.

et datii farine et duplicationis eius.

et mensurature ceperum¹⁸⁾.

et occasione pedagii vini quod ducitur extra iurisdictionem Cumarum.

et pedagii magni interciati (?) mensurature carbonis.

et occasione datii bestiarum.

pedagii balletarum.

datii rodisimorum.

equature et cocture mensurarum.

pedagii salis.

datii farine frumenti.

pedagii ballarum.

pedagii veteris.

pedagii et mensurature salis.

et de servando . . . singula et omnia statuta et capitula et verba apposita et inserta in instrumentis factis occasione ipsorum pedagiorum et datiorum . . . sub pena . . . que continentur in instrumentis predictorum pedagiorum et datiorum . . . factis per commune Cumarum . . .

I 199. Onorari : commune burgi sol. 4, commune ville sol. 3 agli scribe palatii, et apprechatur seu laudator securitatum communis Cumarum : imp. 6 pro quolibet communi.

I 200. La cauzione viene fissata in base all'estimo di ogni comune. Comune . . . si fuerit in facultate librarum 200 den. nov. vel abinde infra, faciat cautionem de libris 50 nov., per facultas fino a 400 : libr. 100. etc., 2000—3000 : 400, oltre 3000 : 500, comune teneatur ad totum, il fideiussor solo fino all'ammontare della cauzione.

Como, biblioteca civica, Cod. magno degli Statuti del 1335.

35. Processo tra l'arcivescovo di Milano e certi nobili di Lugano circa le decime della Val Carvina.

1348 agosto 25, Lugano

In palacio communis Lugani ubi ius redit dominus Jacomatus de Ferrariis de Viglevano vicarius burgi Lugani et vallis pre magnificis dominis Mediolani, Cumarum dominis generalibus etc. . . . Cum questio verteretur inter . . . dominum Johannem Vicecomitem . . . sancte Mediolanensis ecclesie archiepiscopum ex una parte, et dominum Benolum Ruscham ac dmn. Romerium et nepotes eius de Trevano, Petrum et Johannem fratres de Penzia et Petrum de Roy ex altera, coram sapienti viro domino Citadino de Citadinis olim vicario in temporalibus dicti domini archiepiscopi occasione decime decaniarum de Sigirino de Mediovicho de Ixono de Camignolo de

¹⁸⁾ usaticum ceperum seu redditum quem percepit dominus rex in ortis (Du Cange) ?

Bironicho de Rivera et de Medelia episcopatus Cumarum et occasione eiusdem
 sequstri facti de decima decaniarum de Mediovicho de Ixono et de parte quadam
 decimae certarum terrarum contentarum in decaneis predictis de Camignolo de
 Bironicho de Rivera et de Medelia per vicarium Lugani. Citadinus prese 2 consilia-
 rios, i quali celebrarono il processo e proposero il seguente giudizio: decimam vicin-
 antie de Sigirino dicti episcopatus Cumarum de iure pertinere et spectare dicto
 domino archiepiscopo et eius archiepiscopatu et ecclesie sue tantum et in totum. item
 tale est: decima vicinanciarum seu decaniarum de Camignolo de Bironicho de Rivera
 et de Medelia predictarum pertinere et spectare de iure dicto domino archiepiscopo . . .
 tantum et in totum excepta illa decima illarum terrarum incluxarum in predictis
 quathor decaneis seu vicinantiis et eorum territoriis de quibus specialiter fit mentio
 in sacramento predicto prestito per dictum dominum Benolum hoc anno de mense
 aprilis coram vicario Lugani ad mandatum dicti domini Citadini . . . , decima quarum
 dictarum terrarum contentarum in dicto sacramento videtur spectare de iure dicto
 domino Benolo iuxta formam dicti sacramenti et alia producta pro parte dicti domini
 Benoli. item tale est: decima de Ixono predicto de iure in totum pertinere et spectare
 dicto domino Benolo. item tale est: decima vicinantie seu decanie de Mediovicho de
 iure in totum pertinere et spectare dicto domino Romerio et eius nepotibus, Petro et
 Johanni fratribus de Penzia et Petro de Roy. item tale est: sequestrum factum de
 decima decaniarum de Mediovicho de Ixono et de parte predicta decime terrarum in
 sacramento predicto contentarum dictarum decaniarum de Camignolo de Bironicho de
 Rivera et de Medelia pertinere et spectare dicto domino Benolo per vicarium de
 Lugano esse dictis dominis Benolo et Romerio et predictis eorum consortibus esse de
 iure telasandum. Il giudizio viene così emanato da Lafranchinus de Bobio iurisperitus,
 prefai . . . archiepiscopi vicarius in temporalibus, generallis successor et locumtenens
 dicti domini Citadini . . . , in camera nobis deputata in curia eiusdem . . . archiepiscopi,
 1348 maggio 16. — Al 25 agosto emana dominus Iacomatus de Ferrariis . . . vicarius
 Lugani . . . un mandato ad instantiam et requisitionem domini Benoli Rusche de Cumis
 ai communia vallis Carvyne, intimando loro di pagargli le decime per il 1346 e il 1347.
 Il sequestro del tunc vicarius Lugani viene revocato. Segue una dettagliata valutazione
 delle decime . . . Ego Morandus de Ferrariis f. suprascripti domini Jacomati vicarii
 Lugani et vallis hoc preceptum de mandato ipsius domini vicarii serpsi et suscripsi.

Perg., copia coeva, arch. com. Isone.

36. Due frammenti degli statuti del borgo di Lugano del 1370.

a.

In nomine omnipotentis domini nostri Iesu Christi, ac beate virginis Marie matris eius et beatorum apostolorum Petri et Pauli atque beati Laurentii protectoris nostri et totius curie celestis, amen. Infrascripta sunt statuta communis et hominum burgi de Lugano facta et compilata anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo de mense decembrie, in regimine nobilis viri domini Mafiolli de Castilione vicarii Lugani et vallis pro magnifico et excelso domino Galeaz Vicecomite Mediolani, Cumarum etc. imperiali vicario generali, et per ipsum confirmata anno MCCCLXXI die quinto mensis aprilis, ut in fine eorum statutorum continetur, scripta dicta confirmatione per Iohan-

nem de Leffe notarium Pergameum de mandato et conscientia prefati magnifici domini nostri.

I. De sacramento rectorum in principio sui regiminis.

Imprimis, quod vicarii sive rectores qui nunc sunt sive per tempora erunt, teneantur et debeant tempore intreytus sui regiminis jurare corporaliter ad sancta Dey evangelia manibus tactis scripturis, de satiendo et exercendo officium sui regiminis bene, iuste et legaliter sine fraude, et de observando statuta et provixiones facta et factas, et que decetere fient per comune Lugani toto suo posse, dum non sit contra honorem et statum magnifici domini nostri et suorum successorum.

(In fine dictorum statutorum) :

In nomine Domini, amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo septagesimo primo, indictione nona, die quinto mensis aprilis, in civitate Papie, in domo habitationis infrascripti domini Iohannis. Nobilis et sapiens vir dominus Iohannes de Foudera de Lueha jurisperitus, vicarius generalis magnifici et excelsi domini domini Galeaz Vicecomitis Mediolani etc. imperialis vicarii generalis, cui per prefatum magnificum dominum cemissa fuit examinatio, detractio, diminutio, additio et correctio statutorum suprascriptorum, suprascripta statuta et quolibet ipsorum tamquam equa hodie approbavit, ratificavit et confirmavit, et approbat, ratificat et confirmat, decernens eisdem tamquam equis et veris statutis fidem debere plenariam adhiberi: salvo si in aliquo ipso statuta vel aliquod ipsorum derogarent vel derogaret iurisdictioni quam habet civitas Cumarum in dicta terra Lugani, non possit dicta statuta vel aliquod eorum in eo casu in quo derogarent habere locum. Lubens michi notario infrascripto ut de predictis confitiam publicum instrumentum. Et hec presentibus testibus Franeisco de Piseia, Martino de Soncino, Petrolo de Canturio et pluribus aliis. Ego Iohannes de Leffe pergamenensis publicus imperiali auctoritate notarius ac scriba prefati domini Iohannis suprascriptas approbationem, ratificationem et omnia et singula suprascripta ei quodecumque eorum, de mandato eorum, de mandato prefati domini vicarii abbreviavi et eas et ea in formam presentis publici instrumenti redigi et me subscripsi signo meo aposito consueto in testimonium eorumdem.

La copia conservata in APL era trascritta dal not. Francesco f. q. Iohannoli Menicati notaio del comune di Lugano « quorum statutorum et iurum dicti communis sum gubernator ».

b.

Incipit capitulum de daciis, pedagiis, sosta, tolomeo et aliis stravargantibus.

CLXXXVIII. Primo. Quod mercatores qui ducent ballas teneantur dare comuni de Lugano pro sosta.

Imprimis statuerunt quod mercatores qui ducent ballas teneantur dare comuni de Lugano pro sosta pro qualibet balla que venerit seu ducta fuerit ad burgum Lugani denarios quatuor secundum consuetudinem, et de qualibet mercimonia et de quolibet equo tam bene cargato seu ponderato quam male cargato similiter denarios quatuor; et denarios quatuor de qualibet sacheto crestali. Et de qualibet harile vini et olei et aliarum rerum que vadunt seu ducontur in carrum, denarios quatuor. Et quod de predictis rebus debeat solvi predicta sosta, ut supra, sive ducantur ad sostam, sive non. Et quod si alie res ducerentur ad sostam voluntate ducentis, solvere debeant sostam. Et quod si damnum incurerit in rebus pro quibus debet solvi sosta penes hospites vel alias personas ubi depositae essent extra sostam, quod habentes dictam sostam nullum damnum paciantur exinde, nec ad emendam aliquam teneantur. Et

nichilominus teneatur ad solutionem dicte soste. Et quod quilibet habens vel qui habebit dictam sostam, teneatur et debeat conservare indemne et indemnes comune et homines de Lugano ab omni briga, lesura et damno in quibus dictum comune incurere posset ipsa occaxione. Et de hoc bonam securitatem facere et dare teneantur.

(LXXXVIII. Quod statera ballarum vendatur, et incantatores teneantur dare cornu de Lugano de qualibet balla.

Iem statuerunt quod statera ballarum vendatur, et incantatores teneantur dare cornu de Lugano de qualibet balla denarios duos. Et ille qui emerit pedagium, denarios duos pro qualibet prima balla pro pessatura ipsarum ballarum. Et hoc intellegatur de illis ballis que vadunt ad caza faxum.

(C. Quod comune Lugani seu ille qui emerit stateram formagii, habeat de quolibet pondere a libris. X. supra.

Iem statuerunt quod comune Lugani seu ille qui emerit staderam formagii habeat (et habere debeat?) de quolibet pondere a libris X supra, pro quolibet pondere denarios tres.

Tramonto trovato nel 1909 nella Schächental, ora nell'archivio Patriziale di Lugano. La scrittura è del XIV sec., per cui è certo trattarsi degli statuti di Lugano.

Trascrizione : L. Moroni-Stampa.

37. Il comune di Selorino affitta la sua parte dell'alpe Genero al nobile Sisinio della Torre di Mendrisio.

1375 marzo 26, Mendrisio

Convocata et congregata vicinanza communis et hominum et singularum personarum loci et vicinanie de Selorino plebis Balerne in burgo Mendrixii iuxta gubernum dicti burgi de Mendrixio ... precepto et impoxicione Andrioli dicti Pichani consulis et inantea dicti communis et hominum de Selorino. Presenti 11 vicini et habitatores communis et hominum de Selorino qui sunt due partes trium parcium dictorum vicinorum dictae vicinanie videlicet sunt omnes et nullus minitus (?) ... qui ... suis propriis nominibus et nomine et vice communis et hominum de Selorino investiverunt iure et nomine locationis ad fiectum faciendum ser Suxenum de Laturre de Mendrixio s. q. domini Guidini de Laturre de Mendrixio. nominative de sua parte contingente alpis Generi et quam spectat et pertinet dicto communis et hominibus de Selorino ... hinc ad festum sancti Martini et deinde ad annos septem tunc proxime sequentes et deinde inantea ad voluntatem parcium, ita quod ... ser Suxenus ... facere possit quiequid massarius de rebus huius modi locatis ad fiectum conductis ... Proprietatem vero predite sue contingentis partis dictae alpis Generi super locata cum suis iuribus vicini ... (in se retinuerunt). Pro ficto solvendo ... contenti et confessi fuerunt... se recepisse et habuisse a scripto ser Suxeno de Laturre de Mendrixio libras viginti-septem denariorum novorum pro ficto huius locationis et pro completa solutione et integra satisfactione predictorum annorum et singulorum ... Ego Polonus de Selorino not. Cumanus.

Perg., arch. Torriani Mendrisio No. 1 (parecchi buchi e grandi macchie).

38. Simonolo Rusca di Bironico vende parte di una decima di Isone a Mino de Carnevariis di quest'ultima località. La decima era stata acquistata dal Rusca a parecchi Torriani. Il de Carnevariis la permute a sua volta con beni del Comune di Isone.

1377 giugno 25. Bironico

a.

Denimus Simonolus Rusca de Bironico f. q. domini Bennoli de Rusconibus de Cumis qui habitant in loco de Bironico vallis Carygne vende ad proprium a Minus de Carnevariis de Ixono^{16/27} della decima di Isone que spectavit dominis Bettolo Iacomolo et Petrolo fratribus f. q. domini Petri Zerbì de la Turre de Mendrixio et Donato de la Turre de Mendrixio eorum nepoti f. q. ser Nichorolli neenon Franzischo f. q. domini Zanini de la Turre de Mendrixio, dai quali Simonolus l'acquistò. La decima ammonta a due somae sicalis e due somae panici, ed è dovuta dal comune et homines et singulares personae. Prezzo libr. 160 den. nov. Actum in loco de Bironico subtus lobio magno venditoris. Pro notarii dominus Georgius de la Turre de Mendrixio f. q. domini Guidini de la Turre de Mendrixio qui habitat in burgo de Mendrixio, Antoniolus filius venditoris. Godenzolus et Antoniolus fratres f. q. ser Petri Rusche de Bironieho.

b.

In publica et generali vicinancia de Ixono . . . congregata in loco de Bironicho subtus lobio maiori domini Simonoli Rusche ubi sepius dicta vicinancia congregatur ad somm tabulle, impositione dì due nominati amborum de Ixono consilium communis et hominum scripti loci et territorii de Ixono. Il Comune permute con Minus de Carnevariis. Quello dà per la decima ora acquistata dal de Carnevari una pecia in territorio de Ixono . . . cum omnibus . . . viganalibus.

2 Perg., arch. com. Isone.

39. Vendita di una casa in Lugano la quale era stata incamerata dal duca Galeazzo Visconti.

1379 settembre 18. Lugano

Cum ita sit quod sapiens vir dominus Petrus Garbexius de Pixinis f. q. domini Francisci tuie generalis officialis olim bone memorie magnifici et excelsi domini domini Galleaz Vicecomitis, Mediolani Cumaram etc. imperialis vicarii generalis super bonis rebellium hanitorum et condempnatorum et alliorum quorumcumque honorum tunc camere prefati domini confischatorum quoenamque modo . . . fecisset vendicionem ad proprium liberam et francham Iohannollo et Tamo fratribus filiis ser Lueini de Guisbertonibus de Lugano, nominative de sedimine uno . . . in burgo Lugani ubi dicitur in contrata de Caanova . . . quod sedimen cum omnibus suis iuribus et pertinentiis fuit in bonis et de bonis Francii dieti Rizii Mutti de Lagima (La Cima) cuius universa bona tunc erant camere prefate domini et per prefatum dominum de sua plenitudine potestatis confischata ratione et occaxione in dicta procura contentis, pro precio librarum 250 den. nov. instrumentum scriptum per Maffiolum de Consillio de Lugano

ne tardi anno 1372 ag. 17. I Giusbertoni vendono ora la casa a Johannes Zullierus per lo stesso prezzo più libr. 12 pro mellioramento e libr. 4 pro factura instrumenti. La vendita vien fatta presente vollente et consentiente suprascripto domino Francia Maitto de Lagima et predicta petente debere fieri.

Prg., arch. st. Milano S. Abb. 114.

40. Sentenza mediante la quale la comunità di Camignolo è condannata a cedere quote di alpi e pagare censi in natura a parecchi fratelli Rusea di Bironico; e ciò a saldo di debiti.

1392. Bironico

Nobilis vir dominus Maffiolus de Ruschonibus de Bironicho f. q. nobilis viri domini Benoli Rusche de Cumis habitantis in castro Bironichi, quale arbitro eletto in una lie vertente tra domini Antoniolus, Georgius, Guidinus, Lucholus, Zanolus fratres f. q. domini Symonoli Rusche de Bironicho vallis Carvyne da una parte e il comune et homines et singulares persone vicinante locorum de Camignolo, Cressino et Bellio dall'altra, emette la seguente sentenza: quod alpes et pasture communis et hominum de Camignolo et communis et hominum de Bironicho, de Medelia et de Ixono iacentes in territoriis dictorum quattuor communis et hominum ... ubi dicitur in alpibus de Camignolo et de Cheno ... cui coheret a manu pastura ecclesie episcopalis Cumane que terretur per illos de Montagna plebis Porlezze in parte et in parte communis et hominum de Ixono et de Lamone ubi dicitur ad Travornum, a meridie similiter ubi dicitur ad Guzaram, a sero similiter ubi dicitur ... et in parte pastura dictorum communis et hominum de Medelia et de Ixono ubi dicitur ad Pronichenum, a nullaora pastura communis et hominum burgi et comitatus Birizone ubi dicitur ad Prancham solarezziam et ad stagium de Pongia de Cheno et ubi dicitur ad Dossum ... ad Bocham Doraxii ... ad Colmenigiam ... ad sassum stornum, que spectant communibus et hominibus de Camignolo de Bironicho de Medelia et de Ixono, pro quarta parte que spectat dictis communis et hominibus de Camignolo Cressino et Bellio spectet et pertineat dictis fratribus de Ruschonibus vigore infrascriptorum instrumentorum.

Ai Ruseoni vengono analogamente assegnati i seguenti alpeggi: pastura dictorum trium communis de Camignolo de Bironicho et de Medelia iacens in territoriis dictorum trium communis ubi dicitur ad alpem de Plauziis cui coheret a manu valis de Cadenzio, a meridie communis et hominum de Ixono in parte et in parte communis que fuit aromunata ut asseritur per dictum commune et homines de Camignolo, Cressino et Bellio cum suprascripto communi et hominibus de Medelia ... ad Fontanellam de Stillis, a sero comunantia communis et hominum de Bironicho ubi dicitur Curte superiore et in parte domus ecclesie sancti Iohannis ubi dicitur ad Cugniolum de Medeliga, a nullaora vallegium de Calmagniono in parte et in parte dictorum fratrum de Ruschonibus que spectat ai tre comuni, pro tertia parte.

Item alpes et pastura communis et hominum de Camignolo de Bironicho de Medelia et communis et hominum de Rivera ubi dicitur alpis de Grumo cui coheret a manu domus ecclesie ... ubi dicitur ad Cugniolum de Medeliaga, a meridie comunantia communis et hominum de Bironicho ubi dicitur in Curte superiore, a sero pastura communis de Bironicho et de Rivera ubi dicitur ad Canigiolum de Agra in parte et in parte mons terre montis de Carascha e diversi confinanti privati, a nulla ora in parte strata per

quam itur ad ecclesiam sancti Leonardi et in parte communia communis et hominum burgi et comitatus Birizone ubi dicitur in Argario, que spectant ai nominati quattro comuni, pro quarta parte.

Item quod commune et homines de Camignolo Cressino et Bellio debeant solvere dictis Antoniolo Georgio . . . fratribus omni anno ad sanctum Martimum somas 2 $\frac{1}{2}$ e siccallis, 2 $\frac{1}{2}$ millii. somas 2 quart. 2 panici. quart. 2 frumenti. staria 20 castaneorum pistarum et sicularum pro solutione illarum librarum 1036 et sol. 7. per la qual somma i detti comuni obligati et condemnati sunt occaxione eiusdem rationis . . . scripte in quartilio dictorum fratrum videlicet: segne Telenco dei diversi mutui dal 1380 ott. 5. 1381 gen. 19. 1383 ag. 26. etc. per libr. 50. 32. 70 etc. Il comune ha un diritto di prelazione per il riacquisto degli alpi de Pianziis, de Agrunio tantum per libr. 400 den. nov. et non ille de Canegio nec de Cheno. Prezzo di riscatto dei fietta pure 100 libr.

Actum in loco de Bironicho in domo habitationis notarii infra-scripsi. Tra i testi: ser Mafiolus Rusca f. q. domini Gabardini Rusche de Bironicho qui habitat in castro de Bironicho. Pro notarii, tra altri, Petrolus et Johannolus fratres f. q. ser Gaudenzoli Rusche de Bironicho omnes tres habitatores dicti loci de Bironicho.

Ego Iacomolus de Pocobellis publicus imp. auct. not. Lugani f. q. ser Antonii ac consul ad hec electus constitutus et deputatus per consilium generale communitatis ac vallis ac Ripperie et pertinentiarum imbreviaturam huius instrumenti . . . vidi Lugani et vallis ac Ripperie et pertinentiarum imbreviaturam huius instrumenti . . . legi et examinavi et me suscripsi 1438 die 16 et hoc secundum formam statutorum et ordinamentorum suprascripte communitatis . . . Ego Oltius de Ruschonibus de Cumis . . . constitutus . . . ad explendum . . . imbreviaturas nunc q. Zanolli Ponzelli olim notarii publici Cumarum . . .

Perg., arch. patr. Camignolo.

41. I fratelli Rusca di Bironico vendono al comune di Medeglia Falpe di Caneggio.

1393 giugno 2. Lugano

Antoniolus, Georgius, Guidinus, Lucholus e Zanolus Ruscha de Bironicho qui habitanti in loco de Bironicho vendono ad proprium cum dominio et possessione a tre nominati, consules communis et hominum de Medelia: nominative de (parte spectante) omnium alpium aschulorum et paschulorum et iuritum aschulandi et paschulandi iacentium et existentium super infrascriptis alpibus iacentibus et existentibus in territoriis de Medelia et de Ixono . . . e precisamente de Canegio, de Cheno et de Congiella quibus omnibus coheret a mane pastura ecclesie sancte Marie maioris Cumarum et tenetur per illos de Montagnia plebis Porlezze in parte et in parte pastura communis de Cadampino et de Lamone etc. (come il doc. 40 del 1392) cum omnibus iuribus tam venditori spectantibus quam rebus venditis spectantibus. Prezzo libr. 152 solid. 10 den. nov. pagato de denariis propriis dictorum communis et hominum. Actum in burgo Lugani sub porticu stazione parve communis Lugani.

Perg., arch. com. Medeglia.

42. Il duca di Milano trasmette al referendario di Como una supplica dell'ospedale di S. Maria in Lugano.

1396 ottobre 20.

Supplica inviata dal minister fratres sorores et pauperes hospitalis sancte Marie syt in terra vestra de Lugano destrictus vestri Cumarum al duca Galeazzo Maria Visconti esenzione di talune tasse: datum imbotati (datum vini quod recolligunt), datum molandini, taleae clero impositae. Motivazione: cum ipsi magnas expensas supererent hospitandi pauperes et peregrinos transeuntes de civitate vestra Cumarum ad partes Alamaniae solitum viginti pauperes qualibet nocte quia ipsum hospitale esse solum in spazio miliariorum LX vel circa. Voglia il duca mandare dominis potestati, referendario vel iudice datiorum ac exactoribus vestrae civitatis Cumarum ... quod ipsos ministrum et hospitale non sinant molestari nec robari occasione ipsius datii ... aliter dictum hospitale remanebit iuhabitatum et peregrini non iuvenient hospitale aliquod super itinere Francisko per spatium predictum.

Il duca trasmette questa supplica al referendario nostro Cumarum. Se l'esposio è eatto l'esenzione verrà accordata¹⁹⁾.

Copia fondo Motta, arch. st. Bellinzona da Cod. Bellasi dall'arch. S. Maria Lugano.

43. Il nobile Stefano Bosia fa un prestito al comune di Rancate.

1398 ottobre 28, Mendrisio.

Vicinaria communis et hominum et singularum personarum de Renchate plebis Riptsaneti Vitalis ... in burgo Mendrisii in domo habitationis mei notarii infrascripti pro infrascriptis omnibus specialiter faciendis, precepto et impoxitione Antonioli f. q. Fredoli de Martello de Renchate et Iohaunini f. q. Comoli de Cagino amborum consulum dictorum communis et hominum de Renchate. Oltre i consoli sono presenti 5 omnes vicini dicti communis de Renchate qui sic convocati et congregati asseruerunt ... se fore due partes et plures trium partium omnium vicinorum dicti communis et qui representant totum dictum comune de Renchate. Il comune si impegna a pagare entro due mesi 23 fiorini al domino Stefano Busie habitatori burgi Mendrisii f. q. domini Henrici de Busionibus de Mendrisio, occasione depositi. Garanzia dei consules, vicini et singulares persone remotis legibus ... communis Cumarum vel alterius communis. Tra i testi: Belottus de Saltrio servitor Cumianus. Ibique statim dominus Martinus de Lanzo consul Cumianus iusticie ad signum bovis condemnavit ... Ego Henrichus de Ronago notarius Cumianus ...

Perg., arch. st. Bellinzona, Cart. Tic.

¹⁹⁾ 1397 febbraio 22. Il referendario di Como, Palottus de la Nuee trasmette a sua volta la supplica a Bartolomeo Barbavara, vicario di Lugano. — Copia del fondo Motta da Cod. Bell.